

Mezinárodní desetinné třídění

10. 11. 2006

Mgr. Silvie Kořínková Presová

presova@phil.muni.cz

Kabinet knihovnictví, FF MU

Obecná charakteristika

- ❑ prekoordinovaný systematický SJ
- ❑ podle tematického zaměření jde o:
 - univerzální SSJ

usiluje o klasifikaci univerza lidských poznatků a jejich uspořádání v rámci jednotlivých vědních oborů do tříd, podtříd, oddílů

klasifikované pojmy systémů MDT a vztahy mezi pojmy vycházejí z vědních disciplín

hierarchický princip, rodo-druhové vztahy, podřazení specifického tématu obecnému

Obecná charakteristika

- **pořádací znak**
 - klasifikační znak, numerická notace pro označení třídy
 - 025.4 (klasifikace a indexace)
- **princip desetinné notace**, rozděluje univerzum do deseti základních tříd (základní znaky), které je možné rozčlenit až na deset podtříd vyjadřujících bezprostředně podřazené pojmy a ty zase až na deset podtříd nižšího řádu (**jednoduché znaky**)
- **posloupnost znaků notace** označující třídu vzniklou rozkladem je dána postupným přidáváním číslic 0 – 9 zprava

Deset základní tříd

- 0 Všeobecnosti
- 1 Filozofie. Psychologie
- 2 Náboženství. Teologie
- 3 Společenské vědy. Statistika. Politika. Ekonomie. Obchod. Právo. Veřejná správa. Vojenství. Sociální péče. Pojišťovnictví. Výchova a vzdělání. Folkloristika
- 4 neobsazená
- 5 Matematika a přírodní vědy
- 6 Aplikované vědy. Lékařství. Technika
- 7 Umění. Užité umění. Architektura. Fotografie. Hudba. Zábavy. Sport
- 8 Jazyk. Lingvistika. Literatura
- 9 Geografie. Biografické studie. Dějiny

Základní znak versus jednoduchý

2 Náboženství (*základní třída*)

21 Prehistor. a primitiv. nábož. (*podřazené třídy –
podtřídy*)

základní znak

22 Východní náboženství

221 Náboženství Číny

221.3 Taoismus

jednoduché znaky

*na základě principu desetinné notace dochází k
rozkladu základního znaku (označující základní třídu)
na jednoduché znaky vyjadřující podtřídy*

Slovník MDT

Klasifikační tabulky

- fixováno klasifikační schéma, systematické seskupení pojmů do tříd, podtříd, oddílů a pododdílů označených notacemi a opatřených slovním vyjádřením (slovními ekvivalenty)
 - hlavní tabulky
 - pomocné tabulky
 - abecední rejstřík

Vydání tabulek

různé druhy vydání tabulek

■ **různý rozsah tříd: úplné** (přibližně 150 000 znaků), **střední** (jednotlivé třídy jsou kráceny v různém poměru), **zkrácené** (počet znaků je redukován přibližně stejnou měrou ve všech třídách) a **speciální** (omezeno tematikou)

- tištěná verze
- online verze – MDT MRF – tzv. základní vydání (5. vydání, aktualizace z roku 2002), oproti úplnému vydání neobsahuje pomocné znaky v celé šíři
- PRAVIDLA? --- viz tabulky nebo odborná literatura

Kdo se o MDT stará?

spravující organizací je *UDC Consortium* se sídlem v Haagu

- odpovídá za aktualizace klasifikačního schématu
- odpovídá za rozvoj schématu
- zpřístupňuje licence
- v ČR odpovídá za aplikaci MDT NK ČR
→ oddělení *Věcné zpracování. Věcné authority*

Klasifikace témat dokumentů

dva přístupy vyjádření předmětu dokumentu

↓

výběr jednoduchých znaků
z hlavních tabulek

↓

tvorba složených a
rozvinutých znaků

↓

syntaktická pravidla
– součástí tabulek MDT

Z těchto dvou přístupů je patrné, že MDT
není čistě

☞ ani **enumerativní** klasifikační systém

☞ ani **fasetový** klasifikační systém

Využívá **fasetový** i **enumerativní** přístup

 analyticko-syntetický klasif. systém

příklad

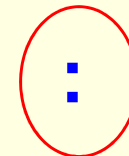
Nástroje fasetového přístupu

■ pomocné znaky

- všeobecné – např. jazyka, formy dokumentu, místa, času, etnické
- zvláštní

■ spojovací symboly

- např. symbol pro vyjádření vztahu

Předmět dokumentu lze vyjádřit

⇒ znakem jednoduchým

004.738.5

internet

⇒ znakem složeným

316.772:004.738.5

internetová komunikace

⇒ znakem rozvinutým

004.738.5(437.3)

internet v ČR

SLOŽENÉ ZNAKY - vznikají

spojením jednoduchých nebo rozvinutých znaků MDT, které jsou k sobě připojeny pomocí **spojovacích symbolů/znaků** (zastupují je interpunkční znaménka), např.

51+53 Matematika a fyzika

ROZVINUTÉ ZNAKY - vznikají

spojením jednoduchých znaků MDT se znaky pomocnými (všeobecnými a zvláštními), např. *94(437)*

Spojovací znaky/symbols

kde je nalezneme?

v pomocných tabulkách

Tabulka 1a. Přiřazení. Rozšíření

Tabulka 1b. Vztah. Podřazení

→ *tištěná verze*

→ *elektronická verze – MDT MRF*

PŘIŘAZENÍ

symbol/notační znak +

- spojuje dva nebo více od sebe vzdálené (ne po sobě následující) znaky MDT, aby bylo možno vyjádřit složený předmět, pro který neexistuje žádný jednoduchý (hlavní) znak
- rozšiřuje význam jednoduchého znaku
- vyjádření logického součtu, označuje složený předmět
 - 622+669 hornictví a hutnictví
 - 330.5+338 národní hospodářství
 - ☞ 504.66+338.2+304.3
 - ☞ trvale udržitelný rozvoj – dnes nahrazen 502.131.1

ROZŠÍŘENÍ

symbol/notační znak /

- rozšiřuje význam jednoduchého znaku
- vyjádření logického součtu, označuje složený předmět
- spojuje první a poslední z řady po sobě následujících znaků MDT
 - 025.44/.47 Klasifikační systémy
 - 026/027 Knihovny
 - 026 Odborné/speciální knihovny
 - 027 Univerzální knihovny
 - 791/793 Film, divadlo, tanec X 791+793

PODŘAZENÍ

symbol/notační znak **[]**

- aplikuje se při kombinaci znaků MDT, aby objasnil povahu vztahů mezi znaky MDT v rámci jejich kombinace
- podřazení může být použito tehdy, jestliže předmět, který byl vyjádřen dvěma nebo více znaky MDT spojenými symbolem `plus`, `lomítko` nebo `dvojtečka`, je uváděn pomocí dvojtečky jako celek do vztahu k jinému znaku nebo je blíže určen prostřednictvím všeobecného nebo speciálního pomocného znaku
 - 783:[274/278] Protestantská chrámová hudba
 - 004.384:[621.771.016.3:669.14] Počítače ve válcovnách oceli za studena

VZTAH

symbol/notační znak :

- používá se jako nástroj specifikace a pro spojení dvou nebo více znaků MDT, jejichž pojmy se projevují v různých typech vztahů
- na rozdíl od symbolů `plus` a `lomítko` dvojtečka spíše zužuje než rozšiřuje rozsah předmětů
 - 316.74:2 Sociologie náboženství
 - 341.63(44:450) Arbitráž ve sporech mezi Francií a Itálií
 - ✗ (44+450)
 - 004.78:02 knihovnické systémy

Pomocné znaky

- účelem je vyjádření druhotné charakteristiky předmětu zastoupeného hlavním znakem
- pomocí nich vznikají rozvinuté znaky
- výčet pomocných znaků a instrukce pro jejich aplikaci obsahují pomocné tabulky

rozvinutý znak = hlavní znak

+ všeobecný pomocný znak 821.134.2(862)

nebo

kolumbijská literatura

+ zvláštní pomocný znak 821.134.2.09

španělská literatura (o ní)

Pomocné znaky

➤ všeobecné PZ

- SPOJOVACÍ ZNAKY
- VPZ SAMOSTATNÉ
- VPZ ZÁVISLÉ

*POMOCNÉ
TABULKY*

➤ zvláštní PZ

*HLAVNÍ
TABULKY*

Všeobecné pomocné znaky

- slouží k vyjádření druhotných charakteristik všeobecného typu
- Ize použít pro specifikaci primárního předmětu vyjádřeného hlavním znakem v celé šíři klasifikačního schématu a pro připojení ke složenému znaku
- každý z těchto znaků má svoji specifickou formu

Všeobecné pomocné znaky

VPZ SAMOSTATNÉ

- jazyka
- formy dokumentu
- místa
- času
- etnické

VPZ ZÁVISLÉ

- vlastností
- materiálů
- osob

VPZ JAZYKA

- symbol: =1/=9

označují jazyk dokumentu (vyjadřují jazyk nebo jazykovou formu dokumentu, jehož předmět je klasifikovaný hlavními znaky MDT)

53(035)=111=112.2=133.1 Příručka fyziky v angličtině, francouzštině a němčině

- používají se jako podklad
 - pro členění třídy 811 - jazyky 811.162.3 =162.3 čeština
 - pro členění třídy 821- literatura 821.162.3
 - pro tvorbu všeobecných pomocných znaků etnických
 - =411.16 Hebrejšťina → (=411.16) Hebrejský. Židé.

VPZ FORMY DOKUMENTU

- **symbol: (0...)** vyjadřují formu dokumentu
 - **02(038.072)** výkladové slovníky z oboru knihovnictví
 - VPZ MÍSTA vypovídají o geografické oblasti, lokalitě nebo jiných prostorových aspektech předmětu, který byl popsán znakem MDT
 - **symbol: (1/9)** ... např. **(437.3)** Česká republika
316.774(437.3) masmédiá v ČR
 - součástí hlavních znaků ve třídě **913 Regionální geografie** a **94 Dějiny**
94(437.3) dějiny Česka
- další příklady hojného užití: **821.111(73)**, **821.134.2(862)**

VPZ plemen, etnických skupin a národů

- označují etnický aspekt předmětu vyjádřeného znaky MDT
- **symbol: (=...)**
 - členěny podle VPZ jazyka a místa
 - 341.43(=411.16) deportace Židů
 - 398(=81/=82) Severoamerický indiánský folklor
- VPZ ČASU blíže určují předmět v čase
- **symbol: "..."**
 - "19,,
20. století
 - "192,,
dvacátá léta (1920-1929)

94(100)"1914/1918"

obecné dějiny

časový údaj

univerzální ve vztahu k místu

1. světová válka

VPZ závislé – nestojí samostatně

- VPZ vlastností *označují obecné vlastnosti nebo rysy předmětů (entit)*

symbol: -02 377.14-028.26 audiovizuální výcvikové metody

- VPZ materiálů *vyjadřují materiály nebo složky, z nichž jsou zhotoveny předměty nebo výrobky (hlediska materiálu jsou vzhledem k předmětu druhotná)*

symbol: -03 620.1-034 (kovy - zkoušení)

- VPZ osob a osobních charakteristik *označují jednotlivé kategorie osob v souvislosti s předmětem dok.*

symbol: -05 32-051 politici, 82-055.2 literatura psaná ženami

Zvláštní pomocné znaky

- jejich uplatnění pro konkrétní třídy je definováno přímo v hlavních tabulkách, nelze uplatnit v celé šíři tabulek
 - ☞ na jejich existenci se upozorňuje na začátku každé třídy, oddílu, pododdílu
 - ☞ série se spojovníkem, série s tečkou a nulou, série s apostrofem
 - ☞ nelze je spojovat s hlavními znaky libovolně

82-1

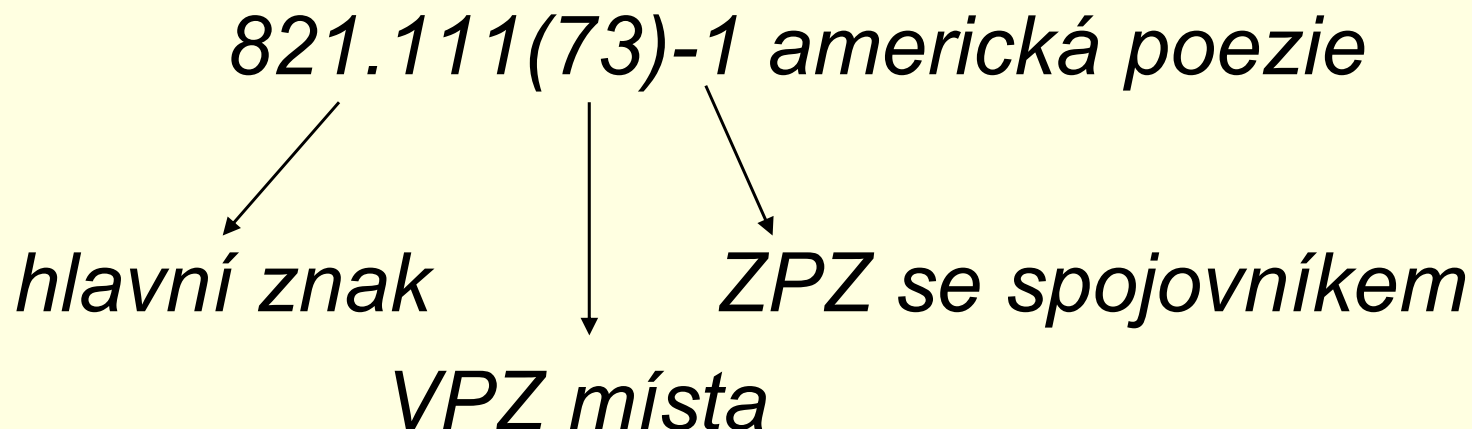
821.162.3-1

literatura

ZPV označující poezii

Co z toho o MDT vyplývá?

- není čistě enumerativním SSJ (jako např. LCC)
 - nástroje pro tvorbu komplexních znaků, fasetový přístup (VPZ)
- analyticko-syntetické třídění

Co z toho vyplývá dále?

flexibilita při aplikaci MDT

klasifikace pomocí jednoduchých znaků

je MDT aplikováno jako enumerativní, nesyntetická klasifikace, jejímž hlavním smyslem je systematické prohlížení a je si v mnohém podobná s funkčními prvky DDC

tvorba složených a rozvinutých znaků

obtížnější a časově náročnější, indexátor musí rozhodovat o tom, jaké použije pomocné znaky, jaké vztahy mezi znaky chce vyjádřit, jaké zvolí citační pořadí

ALE

Knihovny různé podoby MDT

mohou aplikovat různá vydání tabulek, dva způsoby klasifikace

- flexibilita způsobuje nejednotnost aplikace MDT, problematizuje standardizaci a znesnadňuje kooperaci, která předpokládá jednotnou aplikaci
- při vyhledávání znát politiku instituce vzhledem k MDT

Aplikace MDT

NK ČR

- znak MDT součástí autoritního záznamu věcného selekčního prvku v SVA
 - příklad: prostituce, český román, sociologie lékařství
- v SOD se vážou MDT k vyjádření příslušných hesel zahrnutých do SOD
 - příklad: Počátky emancipace žen v Čechách

skupiny Konspektu

- ### doporučení NK ČR minimální věcné zpřístupnění IZ
- použití vybraných znaků MDT nebo skupin Konspektu
 - příklad psychologie hudby v Souborném katalogu MU, MSVK

OIB – oborové inf. brány

některé k
organizovanému a
strukturovanému
přístupu k
informačním
zdrojům na Internetu
využívají schémata
vycházející z
tradičních SSJ

LITERATURA

- PRESOVÁ, S. *Metoda Konspektu a její vztah k selekčním jazykům*. V Brně : Masarykova univerzita, 2005. 152 s. ISBN 80-210-3685-0

studnice informací:

- *About Universal Decimal Classification and the UDC Consortium* [online]. Last updated: 8th February 2006 [cit. 2006-05-03].
Dostupné z <http://www.udcc.org/about.htm>
- Národní knihovna České republiky. *Věcné zpracování. Věcné autority* [online]. 01.03.06 [cit. 2006-05-03].
Dostupné z http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=fond_mdt_vybznak.htm